

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради
Бердянського державного
педагогічного університету

від «23» серпня 2019 року
(протокол № 1)

СП 09 Вибрані питання з логопедії

(назва освітнього компоненту)

ПРОГРАМА
обов'язкової навчальної дисципліни
підготовки магістра
(назва освітнього ступеня)
спеціальності 016 Спеціальна освіта
(шифр і назва спеціальності)

**Бердянськ
2019 рік**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: О.В. Ревуцька, канд. пед. наук, доцент кафедри прикладної психології та логопедії

БЕРДЯНСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету «20» червня 2019 року, протокол №8

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «*Вибрані питання з логопедії*» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього ступеня *магістр*, галузі знань *01 Освіта/Педагогіка*, спеціальності *016 Спеціальна освіта*.

Предметом навчальної дисципліни є специфіка логопедичної роботи при порушеннях мовлення як вторинного порушення.

Міждисциплінарні зв'язки: при складанні програми враховувались міждисциплінарні зв'язки з використанням отриманих знань в галузі педагогічних, психологічних, лінгвістичних, медичних наук: спеціальна педагогіка, спеціальна психологія, невропатологія, логопедія, психолінгвістика.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою навчальної дисципліни «*Вибрані питання з логопедії*» є надання здобувачам вищої освіти, майбутнім логопедам, відомостей щодо аналізу структури мовленнєвих відхилень у дітей, визначення особливості проведення логопедичної роботи з особами з порушеннями психофізичного розвитку.

1.2. Основними завданнями дисципліни «*Вибрані питання з логопедії*» є надання відомостей про специфічні шляхи корекційного впливу при кожній формі розладу різних сторін мовленнєвої діяльності; ознайомлення здобувачів вищої освіти із специфікою обстеження та особливостями корекційної роботи при порушеннях слуху, зору, розумовій відсталості та затримці психічного розвитку у дітей, при ДЦП та аутизмі.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні набути таких компетентностей:

1. Критичність та самокритичність. Здатність знаходити потрібну інформацію, застосовувати методологію для досягнення обґрунтованого висновку. Готовність використовувати сучасні досягнення логопедії та спеціальної психології для вирішення освітніх завдань.

2. Працювати самостійно. Здатність працювати самостійно, розробляти стратегії, спрямовувати зусилля на результат, представляти результат вчасно.

3. Застосування системи загальних, спеціальних дидактичних та психологічних знань у професійній діяльності.

4. Здатність до аналізу, систематизації, узагальнення наукових джерел. Знання ресурсів, доступних для проведення наукового дослідження.

5. Здатність використовувати відповідну термінологію; володіння уміннями орієнтації в системі освітніх та корекційних програм зі спеціальності «Спеціальна освіта», структурування методичного матеріалу.

6. Розуміння і знання методик та технік спеціальної психологічної та логопедичної роботи у закладах дошкільної та загальної середньої освіти.

Та демонструвати такі результати навчання:

- фундаментальні знання з циклу професійної та практичної підготовки для розуміння структури мовленнєвих порушень у дітей, теоретичних основ диференційної діагностики мовленнєвих вад у осіб різного віку, особливостей проведення логопедичної роботи при порушеннях психофізичного розвитку;

- здатність використовувати інформаційно-комунікативні технології в науковому дослідженні. Володіння основними методами пошуку, збору, зберігання, обробки, надання, розповсюдження інформації, необхідної для здійснення науково-дослідної діяльності; здатність застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в процесі корекційно-розвивальної діяльності;

- фундаментальні знання щодо застосування логодидактичних і психофізіологічних основ навчання дітей та володіння ефективними методами й прийомами корекційної роботи;

- здатність до аналізу, систематизації, узагальнення інформації з наукових джерел;

- здатність обирати та використовувати сучасні інноваційні, науково обґрунтовані методи, прийоми та засоби для організації освітнього процесу;

- володіння спеціальними методиками та техніками надання психологічної та логопедичної допомоги особам з особливими освітніми потребами.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4 кредити ЄКТС / 120 годин.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. порушення мовлення та їх корекція при сенсорній недостатності (при порушеннях слуху)

Тема 1. Особливості логопедичної роботи при порушеннях слуху

Характеристика мовленнєвого розвитку дітей з вадами слухової функції (глухих і слабочуючих): фонетико-фонематичні порушення; порушення лексичної й граматичної складової мовлення в дітей з вадами слуху. Логопедичне обстеження слабочуючих дітей. Методика логопедичної роботи при зниженні слухової функції: оволодіння навичками читання по губах – зоровим сприйманням мовлення; корекційний вплив при сенсорній обумовленості дефектів звуковимови; корекційний вплив при обумовленості дефектів звуковимови аномаліями в будові артикуляційного апарату; корекційний вплив при обумовленості дефектів звуковимови недостатньою рухливістю артикуляційного апарату; корекційний вплив при змішаній обумовленості дефектів звуковимови (методика Л. Парамонової). Спілкування глухих та туговухих дітей за допомогою мови жестів і дактилю.

Змістовий модуль 2. порушення мовлення та їх корекція при сенсорній недостатності (при порушеннях зору)

Тема 2. Особливості логопедичної роботи при порушеннях зору

Історія питання про становлення мовлення та його порушення в дітей з вадами зорової функції. Розвиток мовлення в дітей з порушенням зорової функції. Порушення мовленнєвого розвитку в сліпих і слабозорих дітей (рівні сформованості мовлення за Л. Волковою). Методика логопедичного обстеження мовлення дітей з порушенням зору (вивчення мовленнєвих і немовленнєвих параметрів). Особливості логопедичної роботи зі сліпими дітьми за методикою М. Хватцева. Корекція порушень усного мовлення в сліпих і слабозорих дітей.

Змістовий модуль 3. порушення мовлення та їх корекція при інтелектуальній недостатності

Тема 3. Особливості логопедичної роботи з розумово відсталими дітьми

Загальна характеристика порушень мовлення та їх корекція в розумово відсталих дітей. Особливості порушень мовлення в розумово відсталих дітей. Специфіка

логопедичної роботи в допоміжній школі. Порушення звуковимови й просодичного рівня мовлення. Методика корекції порушень звуковимови: попереджувальний етап, етап постановки звуків, етап автоматизації звуків, етап диференціації звуків, особливості корекції порушень вимови різних груп звуків. Порушення лексики. Порушення граматичного рівня мовлення. Методика корекції порушень лексико-граматичного рівня мовлення. Особливості порушень читання та письма в розумово відсталих школярів та логопедична робота з усунення цих порушень.

Змістовий модуль 4. Порушення мовлення та їх корекція при затримці психічного розвитку

Тема 4. Особливості логопедичної роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку

Особливості і загальна характеристика порушень мовлення в дітей із затримкою психічного розвитку. Порушення звуковимови, особливості лексики і граматичного рівня мовлення, порушення зв'язного мовлення, порушення читання, письма в школярів із затримкою психічного розвитку. Логопедична робота з корекції порушень усного й писемного мовлення в дітей із затримкою психічного розвитку.

Змістовий модуль 5. Порушення мовлення при порушеннях опорно-рухового апарату

Тема 5. Особливості мовленнєвих порушень при дитячому церебральному паралічі

Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей із ДЦП: клінічна характеристика дітей з церебральним паралічем; особливості рухового розвитку дітей з церебральним паралічем; форми дитячого церебрального паралічу; особливості психічного та мовленнєвого розвитку дітей з церебральним паралічем; психолого-педагогічне вивчення дітей з церебральним паралічем.

Науково-методичні основи дослідження патології мовлення в дітей із дитячим церебральним паралічем. Психофізіологічна та психолінгвістична структура мовленнєвої функції, специфіка її розвитку при ДЦП. Фактори, які визначають патологію мовлення при ДЦП. Специфічні розлади рухової сфери, що впливають на формування мовлення.

Змістовий модуль 6. Корекція мовленнєвих розладів при порушеннях опорно-рухового апарату

Тема 6. Особливості логопедичної роботи при дитячому церебральному паралічі

Порушення мовленнєвого розвитку у дітей з церебральним паралічем і їх корекція: особливості мовленнєвого розвитку дітей з церебральним паралічем; характеристика мовленнєвих порушень при ДЦП; логопедичні обстеження дітей з церебральним паралічем; особливості логопедичної роботи з подолання дизартричних порушень мовлення при ДЦП. Логопедична робота в домовленнєвий період розвитку дитини. Організаційно-методичні основи логопедичної роботи з дошкільниками із ДЦП.

Корекційно-педагогічна робота при ДЦП: основні напрями корекційно-педагогічної роботи при ДЦП; система поетапної медичної та педагогічної реабілітації дітей з церебральним паралічем в нашій країні; зарубіжні підходи до організації лікувально-педагогічної допомоги дітям і підліткам з церебральним паралічем; підготовка до школи дітей з церебральним паралічем.

Змістовий модуль 7. порушення мовлення у дітей з розладами аутистичного спектру

Тема 7. Особливості мовленнєвого розвитку дітей з розладами аутистичного спектру

Особливості соціального і мовленнєвого розвитку дітей з розладами аутистичного спектру: аутизм – не головна відмітна риса; порушення чуттєвого сприймання; мислення конкретними; обмежений словниковий запас; труднощі вербального спілкування; проблеми взаємовідносин з людьми. Специфіка комунікації дітей з розладами аутистичного спектру: негнучкість процесу мислення; якісні порушення – ехолоалії як спосіб встановлення контакту; буквально сприймання метафор (переносного значення); усвідомлення значення комунікації; від теоретичного розуміння до педагогічного впливу. Помилки при роботі над розвитком мовлення у дитини з аутизмом.

Змістовий модуль 8. Розвиток комунікації і спілкування у дитини з аутизмом

Тема 8. Особливості логопедичної роботи з аутичними дітьми

Стратегії впливу на комунікацію дитини з аутизмом. Розвиток комунікації і спілкування у дитини з аутизмом. Корекційні технології розвитку мовлення у дітей з аутистичними порушеннями (Д. Шульженко). Принципи корекційного впливу на дітей з аутизмом: комплексного підходу до організації навчання і виховання аутичних дітей; поетапності психокорекційної роботи з урахуванням вираженості дефекту в дитини з раннім дитячим аутизмом; чіткості організації занять з аутичними дітьми. Специфічні принципи корекційної роботи з розвитку мовлення в дітей-аутистів (І. Посохова): комунікативна функція мовлення; прагматика та семантика мовлення; урахування паралінгвістичного аспекту; індивідуальний і диференційований підхід.

Завдання корекційно-розвивальної роботи з розвитку мовлення дітей з аутизмом: створення мовленнєвого середовища, пробудження в дитини мовленнєвої активності; засвоєння дитиною засобів спілкування; навчання дітей розповіді. Напрями корекційної роботи з розвитку мовлення і комунікативної поведінки дітей. Розділи комплексної клініко-психолого-педагогічна корекції раннього дитячого аутизму. Засоби допоміжної та альтернативної комунікації для дітей з аутизмом.

3. Рекомендована література

Базова

1. Логопедія: підручник / за ред. М.К. Шеремет. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2018. 856 с.
2. Лынская М.И. Формирование речевой деятельности у неговорящих детей с использованием инновационных технологий. Москва : ВЛАДОС, 2015. 128 с.
3. Марченко І.С., Тюленева О.Г. Педагогічні заходи з формування комунікативної поведінки дітей із дизартрією при ДЦП. Київ : Слово, 2015.
4. Науково-теоритичні засади розвитку, корекції та реабілітації дітей з психофізичними вадами / за ред. Томіч Л.М. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2010. 360 с.
5. Ревуцька О.В. Вибрані питання логопедії : навч. посібн. [для студ. спец. 7.01010501 Корекційна освіта (логопедія), 8.01010501 Корекційна освіта (логопедія)]. Бердянськ : ФО-П Ткачук О. В., 2014. 288 с.

6. Рібцун Ю.В. Професійний довідник учителя-логопеда дошкільного навчального закладу. Харків : Основа», 2013. 238 с.
7. Савченко М.А. Методика виправлення вад вимови фонем у дітей : 3-тє видання, доповнення. Тернопіль : Богдан, 2011. 160 с.
8. Соботович Є.Ф. Вибрані праці з логопедії. Київ : Видавничий дїм Дмитра Бураго, 2015. 308 с.
9. Стратегії підготовки фахівців у вищих навчальних закладах до роботи з дітьми в сучасному освітньому просторі / за ред. Г.О. Лопатіної; Н.Г. Пахомова, О.О. Лінник, О.В. Ревуцька та ін. Бердянськ : Видавець Ткачук О.В, 2016. 436 с.
10. Шеремет М.К., Базима Н.В. Розвиток мовленнєвої активності дітей с аутистичними порушеннями старшого дошкільного віку: навчально-методичний посібник. Київ : ДІА, 2017. 192 с.

Допоміжна

1. Дарда С.М. Корекційні заняття з логопедії в ДНЗ: в 2-х ч. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 336 с.
2. Дефектологічний словник : навчальний посібник / за ред. В. В. Бондаря, В. М. Синьова. Київ : МП Леся, 2011. 528 с.
3. Дидактичний матеріал для логопедичних занять із дітьми дошкільного і молодшого шкільного віку / Упоряд. Л.Д. Плюцова. Харків : Вид. група «Основа», 2007. 144 с.
4. Логвинчук С.Л. Дидактичні ігри, вправи, творчі завдання: розвиток мовленнєвої компетентності дошкільників. Харків : Основа, 2013. 191 с.
5. Малярчук А.Я. Обстеження мовлення дітей : дидактичний матеріал. Київ : Літера ЛТД, 2003. 104 с.: іл.
6. Методика виявлення речевих порушень у дітей и діагностика их готовності к шкільному обученію / Е.Ф.Соботович, Л.Е.Андрусішин и др. Киев : ПП Компанія «Актуальна освіта», 1998. 127 с.
7. Методы обследования речи детей : Пособие по диагностике речевых нарушений / Под общ. ред. проф. Г.В.Чиркиной. 4-е изд., доп. Москва : АРКТИ, 2005. 240 с.
8. Ревуцька Е.В. Речевые расстройства при интеллектуальных и сенсорных нарушениях : учебное пособие. Бердянск : БГПУ, 2008. 122 с.
9. Трофименко Л.І. Корекційне навчання з розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення. Київ : Актуальна освіта, 2013. 120 с.
10. Чередніченко Н.В. Порушення письма у молодших школярів : діагностика та корекція : навчально-методичний посібник. Київ : ДІА, 2018. 248 с.

4. Методи навчання: словесні (бесіда, лекція, розповідь, пояснення, дискусія тощо); наочні (спостереження, демонстрація тощо); практичні.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

6. Система оцінювання:

| Сума балів за всі види навчальної діяльності | Оцінка за національною шкалою | | Оцінка шкалою ЄКТС |
|--|--|--|---|
| | Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику | Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік | Для всіх видів підсумкового контролю |
| 90-100 | відмінно | зараховано | A (відмінно) |
| 65-89 | добре | | BC (добре) |
| 50-64 | задовільно | | DE (задовільно) |
| 35-49 | незадовільно | не зараховано | FX (незадовільно) з можливістю повторного складання |
| 1-34 | незадовільно | | F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни |

7. Додаткова інформація:

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.pdkintl.org/kaplan/k0206sti.htm>
2. <http://www.ussf.kiev.ua>
3. www.canada-ukraine.org
4. http://www.learning.gov.ab.ca/k_12/specialneeds
5. <http://www.bdpu.org/>
6. <http://www.logoped.ru/>
7. <http://logopediya.com/>
8. <http://www.logoped.pro/>
9. <http://www.logoped.org/>